

Emléktábla avatás a „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek emlékére

2016. április 28-án a város önkormányzata emléktáblát helyezett el az 1945. január 19-én a Szovjetunió kényszermunka táboraiba „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek emlékére, annak az épületnek a falán, amelyből elvitték a napokkal korábban összegyűjtött embereket (Családsegítő Szolgálat, István király útja 58.). Az emléktábla a 70. évforduló alkalmából, a Gulág Emlékbizottság pályázatán nyert pénzből valósult meg.

Az alábbiakban **Molnár Oszkár** polgármester avatóbeszédét közöljük.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Hetvenegy éve annak, hogy az országot megszállt szovjet csapatok a magyar állampolgárok több ezer tagját elhurcolták a Szovjetunió kényszermunka táboraiba háborús jóvátétel fejében, hogy a bányáikban és a kolhozaikban dolgoztassák őket.

Régi adósságát törleszti a város akkor, amikor emléktáblát helyez el annak az épületnek a falán, melyben összegyűjtötték, s melyből elhurcolták 41 edelényi honfitársunkat.

Hazánkban a politika és a történetírás évtizedekig hallgatott a „málenkij robot” jelenségről, a szovjet megszállás fekete krónikája nagyrészt „szájhagyomány” útján és családi körben élt tovább és terjedt el, s csak 1990 után nyílt arra lehetőség, hogy a nyilvánosság elé kerüljenek e vészterhes idők történései.

Magyarországon a polgári lakosság elhurcolása két hullámban történt. A tömeges lefogások első hullámára közvetlenül a hadműveletek után került sor. Egy-egy nagyobb település elfoglalása után két-három nappal a szovjetek rendszerint romeltakarítás ürügyén gyűjtötték össze és vitték el az embereket. Az elhurcolás második hulláma, az első hullám után 1-2 hónappal kezdődött. Ez az elsőnél jóval szervezettebb, gondosan megtervezett és előkészített akció volt.

A Szovjetunió állambiztonsági bizottságának határozata elyben, csak az országban élő német nemzetiségű lakosokat érintette, de a

deportáltak nagyobb része magyar volt, akiket az utcáról és az otthonukból gyűjtöttek össze a szovjet katonák és a magyar „policok”.

Edelényben 1945 januárjában került sor az emberek összegyűjtésére. A policok házról-házra járva kísérték be a községházára, azokat az embereket, akik egy előre összeállított listán szerepeltek, majd 1-2 nap után kerültek át ebbe az épületbe. 41 honfitársunk, 11 nő és 30 férfi várta szívszorogva további sorsa alakulását, bízva abban, hogy az ígéretnek megfelelően tényleg csak három napos munkáról lesz szó. Az elkeseredett hozzátartozók kísérletei a megmentésükre sorra kudarccal jártak, a szigorú őrzés miatt szökésre pedig egyáltalán nem is gondolhattak.

A hazugságokra épült rendszer újabb hazugságokat szül, s az ígért „kicsi munka” helyett január 19-én valamennyiüket elvitték a miskolci gyűjtőtáborba.

A magyarországi gyűjtőtáborokból a foglyok útja a román területen lévő tranzit-táborokba vezetett. Egy vagonba általában hatvan személyt zsúfoltak be. Útközben néha megálltak vizet venni. Ilyenkor adódott az utolsó alkalom a szökésre. Az örök rálöttek a szökésben lévőkre. Nyilván pontosan el kellett számolni a rabok létszámával, ezért a szökevényeket az örök új foglyokkal pótolták.

Többnapos utazás után érkeztek meg a foglyok valamelyik tranzit-táborba. Ezekben a táborokban hatalmas volt a halandóság. Pontos számok nem állnak rendelkezésre, de a túlélők visszaemlékezései hiteles képet adnak az átmenő-táborokban uralkodó viszonyokról. 1945 nyarán vérhas járvány volt a temesvári táborban, melynek következtében mintegy 30 ezer német, magyar, román és más nemzetiségű fogoly halt meg. Járványokról és tömeghalálról tesznek említést a Foksáni tranzit tábor megjáró foglyok is.

A visszaemlékezések arról számolnak be, hogy a szállítás hetei alatt a foglyok naponta csak egyszer kaptak enni, főleg száraz kenyeret, és valamilyen levesnek mondott forró lét. A téli szállításoknál gyakran hiányzott a tüzelő is, így a vagonokba állított kályhákat nem lehetett megfelelően felfűteni. Ilyen körülmények között a szállítás közben a foglyok 10-20 százaléka meghalt. A halottakat a sínek mellé fektették. A haláleseteket senki sem regisztrálta.

Az átmenő-táborokból a hadifoglyok és civil internáltak többhetes, marhavagonokban történő szállítás után kerültek a szovjet táborvilág

valamelyik bugyrába. A hosszú vasúti szállítás során megtizedelő-
dött, lelkileg és fizikailag is összetört rabok egymást támogatva nagy
nehézségek árán tudtak csak kiszállni a vagonokból.

Az Edelényből elhurcoltak a Donyec-medence lágereibe kerültek,
ahol a tábort is nekik kellett felépíteni, majd a bányákban és a kolho-
zokban dolgoztatták őket.

Hosszú és fájdalmasan lassan múló évek teltek el, mire felcsillant a
hazatérés reménye. A szerencsésebbek 1947-ben, míg mások 1950-
ben térhettek vissza hazájukba, szeretteikhez. Három edelényi honfi-
társunk sajnos soha nem térhetett haza. A debreceni átvevő-
táborokban a hazatértek 5 forintot kaptak, és szigorú hallgatásra kö-
telezve bocsátották útjukra őket lakóhelyükre.

Tisztelt emléktábla avató Közönség!

Abban bízva, hogy soha többé nem leszünk részesei ilyen emberte-
lenségnek, avatom fel a Szovjetunió kényszermunka táboraiba elhur-
colt 41 edelényi polgár emlékére állított emléktáblát.

Molnár Oszkár polgármester
avatóbeszédét tartja.
Fotó: Slezsák Zsolt.

Az emléktábla.
Fotó: Slezsák Zsolt.

*A Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola énekkara.
Kórusvezető Juhász Andorné. Fotó: Slezsák Zsolt.*

Az avatáson a Szent János Görögkatolikus Gimnázium és Szak-
képző Iskola két diákja mondott verset, valamint a Szent Miklós
Görögkatolikus Általános Iskola énekkara szerepelt Juhász Andorné
vezetésével. Az ünnepség koszorúzással zárult.

Az ünnepségen részt vett **idős Szász István** a „málenkij robotra”
elhurcoltak utolsó élő tagja.

A „málenkij robotra” elhurcolt edelényiek

1. Antal Gyuláné	22. Hodossy Sándor
2. Bok Anna	23. Kaposváry Dezső
3. Bok Erzsébet	24. Kaposváry József
4. Bok Margit	25. Kilner János
5. Éder Erzsébet	26. Kollár Dezső
6. Éder Józsefné	27. Marsi Lajos
7. Starsi Józsefné	28. Melher István
8. Suszter Erzsébet	29. id. Montágh István
9. Székely Rudolfné	30. ifj. Montágh István
10. Wolf Blanka	31. Stark Lajos
11. Wolf Gizella	32. Stark Sándor
12. Antal Gyula	33. Stíber Lajos
13. Baricska Pál	34. Szász István
14. Bok István	35. Szász Pál
15. Bok József	36. Szesze András
16. Csepcsényi Béla	37. Székely Rudolf
17. Éder Károly	38. Tuzár József
18. Friedler Ferenc	39. Vágó Géza
19. Géber Sándor	40. Vincze Gábor
20. Hodossy Gyula	41. Dr. Zémann Imre
21. Hodossy Károly	